

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัย เรื่อง ผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งผู้วิจัยสรุปขั้นตอนและผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ
 - 7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
 - 7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาค้นคว้าประสิทธิผลของการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มโรงเรียนฝ้ายไทย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ประกอบด้วย 9 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านฝ้าย จำนวน 28 คน โรงเรียนบ้านโคกปราสาท จำนวน 30 คน โรงเรียนบ้านหนองย่างหมู จำนวน 37 คน โรงเรียนบ้านหนองตะคร้อ จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านขามเสม็ดบำรุง จำนวน 44 คน โรงเรียนบ้านชุมแสง จำนวน 10 คน โรงเรียนบ้านหนองบัวดี จำนวน 13 คน โรงเรียนบ้านหนองตราดใหญ่ จำนวน 12 คน และโรงเรียนบ้านไทยสามัคคี จำนวน 11 คน จำนวนห้องเรียน 10 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 198 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านฝ้าย อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 28 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับฉลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ มี 4 ชนิด คือ

2.1 เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 เล่ม

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง โดยแต่ละแผนมีแบบทดสอบประจำแผน แผนละ 1 ชุด ซึ่งเป็นชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ชุดละ 10 ข้อ แบบประเมินทักษะกระบวนการเรียนรู้และแบบประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ก่อนทำการทดลองสอน ดำเนินการทดสอบความรู้พื้นฐานก่อนเรียน (Pre-test) นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 8 เรื่อง 8 แผน ผู้วิจัยได้สร้างชิ้นและทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบประจำแผนของแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ในการดำเนินการทดลอง

3.3 หาประสิทธิภาพของเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม

3.4 เมื่อสิ้นสุดการสอนครบทุกเรื่องทุกแผน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) แต่ได้สลับข้อคำถามและในบางข้อสลับตัวเลือกด้วย แล้วเก็บคะแนนไว้เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. หาประสิทธิภาพเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามเกณฑ์ที่กำหนด

คือ 80/80 วิเคราะห์โดยการหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หาค่าความแตกต่างของคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและคะแนนสอบหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

3. หาค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4. วิเคราะห์หาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปรากฏผล ดังนี้

1. เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75 / 89.64 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ค่าดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 0.8330 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนเท่ากับ 0.8330 หรือ คิดเป็นร้อยละ 83.30

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.75 / 89.64 หมายความว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากการประเมินกิจกรรมใบงาน ผลการปฏิบัติงาน ผลการประเมินทักษะกระบวนการกลุ่มและจากแบบทดสอบย่อยประจำเอกสารประกอบการเรียนรู้ทั้ง 8 เล่ม 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 87.75 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 89.64 แสดงว่าเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

1.1 เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแต่ละชุดการสอนนั้นได้ผ่านกระบวนการขั้นตอนการสร้างอย่างเป็นระบบ และมีวิธีการที่เหมาะสม โดยเริ่มตั้งแต่การเลือกและเรียบเรียงหน่วยการเรียนรู้ การศึกษาเอกสารหลักสูตร คู่มือการจัดการเรียนรู้ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้และได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง การตรวจสอบแก้ไขจากครูที่ปรึกษา ผ่านการกลั่นกรอง การตรวจสอบและประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วว่ามีเหมาะสมสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ได้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มเป็นตัวชี้แนวทางการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.2 เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มที่สร้างขึ้นนั้น ตรงตามหลักสูตรที่ใช้ในสถานศึกษา มีหัวข้อ และเนื้อหาครอบคลุมตามรายละเอียดของวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมถึงผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่สำคัญต่อการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีหัวข้อและเนื้อหาครอบคลุมและครบถ้วนตามรายละเอียดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 1 หน่วยการเรียนรู้/รายวิชา การเขียนเอกสาร

ประกอบการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ การใช้เวลาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ใช้สติปัญญา ความคิด ประสบการณ์ในการจำแนก จัดหมวดหมู่และลำดับความคิดของข้อมูลตลอดจนใช้ความรู้จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการผสมผสานกับประสบการณ์ตนเอง เพื่อถ่ายทอดออกมาเป็นความคิดเป็นภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.3 เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มแต่ละชุด เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นักเรียนมีอิสระในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ ฝึกทักษะกระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ทำให้การเรียนของนักเรียนพัฒนาขึ้น เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้นำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อุดมคติหรือรีอริ้น ในการเรียน สนใจเรียน และเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ นักเรียนได้เรียนรู้และแสดงความสามารถของตนเองออกมาอย่างมีความสุข ทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนน่าสนใจไม่เบื่อหน่าย เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้จัดให้มีการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียนจึงทำให้ผู้เรียนได้เห็นความก้าวหน้าของตนเอง หลังจากจบการเรียนการสอนแล้วในเอกสารประกอบการเรียนรู้แต่ละเล่ม ได้ทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนตรวจจากเฉลย และครูบันทึกผลลงในแบบบันทึกคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน ประกาศผลคะแนนให้นักเรียนทราบ ยกย่องชมเชยผู้ที่สนใจในการเรียนและมีการประเมินผลย่อย ๆ ก่อนเรียนและ หลังเรียนแต่ละชุดเพื่อตรวจสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาการเรียนรู้แต่ละชุดของเอกสารประกอบการเรียนรู้ การประเมินพฤติกรรมผลงานของตนเอง โดยสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ของสมศรี สว่างศรี (2550 : 69-76) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน โรงเรียนบ้านสูงเนินสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จากการศึกษาค้นคว้า เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.04/89.10 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ วนิดา โอบอุ้งงาม (2550 : 150) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ใบบางกลุ่ม สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 22 คน โรงเรียนบ้านกันจรรย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1 จากการศึกษาค้นคว้า

เอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ใบบาง ที่จัดทำและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 84.22/85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชนี วาระรัมย์ (2554 : 113-114) ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตากล่า อำเภอคูเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 4 จำนวน 14 คน จากการศึกษาพบว่า เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัดทำและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 91.62/90.24 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 สอดคล้องกับการศึกษาของ ราตรี เนตรรัตน์ (2554 : 85-88) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง งานประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทย (งานใบตอง) โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนแสนศิริอนุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 จำนวน 30 คน ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 จากการศึกษาพบว่าเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง งานประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทย (งานใบตอง) ที่จัดทำและพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.81/87.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การสอน โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของงานวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีเนื้อหาสาระและขั้นตอนการทำกิจกรรมที่น่าสนใจ ไม่ยากเกินไป จึงทำให้นักเรียนจึงมีความสนใจและตั้งใจเรียนดี นักเรียนได้ฝึกนำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งอาจเป็นเพราะ การสอนมีการวางแผนอย่างดี มีการเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีทักษะกระบวนการ สามารถเลือกเรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สื่อประเภท ใบความรู้และใบงานที่มอบหมาย มีความถูกต้องชัดเจน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจสาระที่เรียนและงานที่ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดผลและการประเมินผลตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบและเกณฑ์ในการ

ประเมินผลงานและทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม จึงทำให้นักเรียนเห็นแนวทางในการพัฒนาผลงานและทักษะกระบวนการในการทำงานได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศรี สว่างศรี (2550 : 69-76) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน โรงเรียนบ้านสูงเนิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จากการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับการศึกษาของ เทียมจันทร์ เรืองเกษม (2553 : 97-98) ได้ศึกษาวิชางานประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้สด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยทักษะกระบวนการกลุ่มจากชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 28 คน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดกิจกรรมด้วยชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ โดยใช้การเรียนรู้ด้วยทักษะกระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกันช่วยเหลือกันในการทำงาน

3. คำนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8330 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน คิดเป็นร้อยละ 83.30 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุผล ดังนี้

3.1 เนื้อหาสาระที่นำมาใช้เป็นกรอบในเอกสารประกอบการเรียนรู้ เป็นสาระที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ด้วยหลักการและเหตุผลอย่างมีระบบว่ามีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและหลักสูตรสถานศึกษา เป็นสาระที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัว รายละเอียดของสาระการเรียนรู้มีความสมบูรณ์ ชัดเจน ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ขั้นตอนในการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการและขั้นตอนที่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่ถูกต้อง และรายละเอียดที่กำหนดในองค์ประกอบของเอกสารประกอบการเรียนรู้มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งผ่านการตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงจากครูที่ปรึกษาและประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

3.2 การดำเนินการตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในเอกสารประกอบการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ นั้น ไม่เกินความสามารถของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถปฏิบัติได้จริงเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงโดยการปฏิบัติจริง ค้นพบ

แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติที่ให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการอย่างเป็นระบบ ทั้งแบบปฏิบัติรายบุคคล แบบกลุ่ม ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม การเลือกใช้วัสดุเหลือใช้ หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น สื่อประเภทใบความรู้ และใบงาน มีความถูกต้อง สมบูรณ์ ชัดเจน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่คาดหวัง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจสาระที่เรียนและงานที่ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนพร โมราบุตร (2547 : 129) ได้ศึกษา การการพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการทำงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำน้ำดื่มสมุนไพรจากผักผลไม้ในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านท่าช้าง ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวน 31 คน ผลการศึกษาพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการทำงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำน้ำดื่มสมุนไพรผักผลไม้ในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7943 ซึ่งหมายความว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 79.43 สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชณี วาระรัมย์ (2554 : 113) ได้ศึกษาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 14 คน โรงเรียนบ้านตาหล้า อำเภอคูเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จากการศึกษา พบว่า เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการที่พัฒนาขึ้น มีค่าดัชนีประสิทธิผลของเอกสารประกอบการเรียนรู้เท่ากับ 0.8398 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียน คิดเป็นร้อยละ 83.98

จากการที่ผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8330 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม สอดคล้องกับหลักการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพ และมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เอกสารประกอบการเรียนรู้มีภาพชัดเจนสวยงาม น่าสนใจ รูปเล่มเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา มีความยากง่ายพอเหมาะทำให้สามารถกระตุ้นและเรียกความสนใจในการเรียน นักเรียนสามารถกลับมาศึกษาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจด้วยตนเองหรือเป็นกลุ่ม ภาษาที่ใช้

เข้าใจง่ายจึงทำให้นักเรียนสนใจ เกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงความรู้กับวิชาอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุเทพ จงชาญสิทธิโร (2550 : 115) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่อง การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์) เรื่อง โปรแกรมตารางการทำงาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกองทูล อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 19 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นที่ดีต่อเอกสารประกอบการเรียนรู้ ซึ่งวัดโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ รัชณี วาระรัมย์ (2554 : 119) ได้สร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการ เรื่อง การประดิษฐ์ที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตาหล้า อำเภอคูเมือง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2553 จำนวนทั้งสิ้น 14 คน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อเอกสารประกอบการเรียนรู้ ทั้ง 10 เล่ม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ วาตรี เนตรรัตน์ (2554 : 85) ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน โรงเรียนแสนศิริอนุสรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 จากการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นที่ดีต่อการเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ เรื่อง งานประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ไทย (งานใบตอง) โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งวัดโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดจนเกิดทักษะกระบวนการกลุ่ม ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานและได้ร่วมชื่นชมผลงานของตนอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและการนำไปใช้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การสร้าง การทดลอง และการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้แต่ละเล่ม ก่อนสร้างครูผู้สอนควรเลือกสร้างเอกสาร

ประกอบการเรียนรู้ให้ตรงกับสภาพปัญหาของผู้เรียน โดยวิเคราะห์ถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาในแต่ละภาคเรียน หรือตลอดปีการศึกษาที่ผ่านมา การเรียนการสอนใดที่เป็นปัญหา และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เป็นที่พอใจ และจัดเรียงตามลำดับปัญหาเพื่อพิจารณาว่าจะแก้ปัญหาใดเป็นอันดับแรก และการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มทุกครั้ง ต้องมีการวางแผนในการสร้างที่เป็นระบบสอดคล้องกับการแก้ปัญหา โดยยึดหลักการ ทฤษฎีของนักการศึกษา นักจิตวิทยาต่าง ๆ แล้วดำเนินการสร้างตามขั้นตอนการสร้าง

1.2 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ต้องเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพ สร้างตามกระบวนการการสร้างข้อทดสอบ และเป็นแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน ผ่านการทดลองใช้และหาคุณภาพ มีคุณภาพตามเกณฑ์ของแบบทดสอบ ซึ่งจะทำให้ผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น เพราะถ้าเครื่องมือวัดผลไม่มีคุณภาพการแปรผลอาจคลาดเคลื่อนได้

1.3 ในการนำเอกสารประกอบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้องศึกษาคู่มือการใช้การใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ ตรวจสอบสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้ครบถ้วนพร้อมที่จะใช้ เช่น สื่อของจริงภาพประกอบ ใบงาน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งเครื่องมือวัดผลประเมินผล และปฏิบัติทุกขั้นตอนที่ระบุไว้ในเอกสารประกอบการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อการดำเนินการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้การปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนเป็นไปตามลำดับขั้นตอน บรรลุจุดมุ่งหมายของงานวิจัยที่กำหนด

1.4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้มีการละนักเรียนทั้งเรียนเก่ง ปานกลาง และเรียนอ่อน ชายและหญิงอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันในการปฏิบัติงาน และในขณะที่นักเรียนประกอบกิจกรรมทั้งรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม ครูผู้สอนควรดูแลให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนประสบปัญหา และต้องคอยควบคุมเรื่องเวลารวมทั้งพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.5 การเรียนโดยปฏิบัติตามเอกสารประกอบการเรียนรู้ นั้น ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำชี้แจงแนวทางปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะกระบวนการทำงาน ทั้งการวิเคราะห์งาน การวางแผนการทำงานและการปฏิบัติงาน ให้มีนิสัยการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความรู้ความสามารถ ได้แก่ รักการทำงาน การวางแผน วิธีการทำงาน และการแก้ปัญหาให้ถูกต้อง ไม่ปฏิบัติข้ามขั้นตอน ซึ่งจะส่งผลให้ชิ้นงานไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ไม่ประณีตสวยงาม

1.6 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบางเนื้อหาบางกิจกรรมอาจยกสำหรับนักเรียนที่ยังเรียนรู้ช้า ให้เพื่อนที่เรียนเก่งในกลุ่มช่วยเหลือที่เรียนรู้ช้า และครูผู้สอนคอยชมเชยส่งเสริมให้กำลังใจ ควรจะต้องใจเย็นในการสอน สอนไปอย่างช้า ๆ และหากิจกรรมที่สนุกสนานไม่เกิดความเบื่อหน่ายให้นักเรียนสนใจที่เรียนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทักษะในการทำงานและมีความสุข

ความปลอดภัยในการทำงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงจะดำเนินไปอย่างราบรื่นและสัมพันธ์กับเวลาที่กำหนด รวมถึงการใช้สื่อการสอนและวัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ ควรใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้ในท้องถิ่น ราคาไม่แพง เหมาะสมกับสภาพนักเรียนและโรงเรียน เน้นการใช้วัสดุอุปกรณ์ให้ประหยัด คุ่มค่าและปลอดภัยที่สุด นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงหรือประยุกต์การประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุเหลือใช้ชนิดอื่น ๆ ที่มีในท้องถิ่น เช่น ริงโหมง ชั่งข้าวโพด ใบไม้ ใบยางพารา ขวดนม ถ้วยไอศกรีม ดอกประดู่แห้ง เป็นต้น ควรจัดการสร้างสื่อให้หลากหลาย และสอดแทรกความรู้ตามหลักสูตรและทักษะกระบวนการทำงาน ความสนุกสนานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผสมผสานกันไป

1.7 ผู้บริหาร โรงเรียน ศิษยานิเทศก์ และผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการปฏิบัติจริงมีทักษะและเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะหลากหลาย ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอน ได้พัฒนาผลการใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพอย่างกว้างขวาง โดยใช้เนื้อหาวิชาอื่น ๆ และในระดับชั้นอื่น ๆ อย่างแพร่หลาย

1.8 ควรมีการสร้างแรงจูงใจ และมีการเสริมแรงบวกที่ทำให้ผู้เรียนสนใจและเกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ จนสำเร็จ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสร้างเอกสารประกอบการเรียนรู้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ตามสภาพท้องถิ่นและโรงเรียน และนำวัสดุเหลือใช้ชนิดอื่น ๆ ที่เหลือใช้ในชุมชนมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ประเภทอื่น ๆ ให้หลากหลายและแปลกใหม่

2.2 ควรได้มีการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่ม ทักษะกระบวนการ 9 ชั้น ในเนื้อหาที่เป็นปัญหาสำหรับการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หน่วยการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

2.3 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการกลุ่มกับแบบกระบวนการกลุ่มตัวแปรด้านอื่น ๆ เช่น ความรับผิดชอบ ความคงทนต่อการเรียนรู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในหน่วยการเรียนรู้และระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อค้นหาวิธีการสอนที่เหมาะสมที่สุดและมีประสิทธิภาพ